

En riktigt trevlig sommar önskar Föreningsarkivet Västernorrland

Sommar på Strandsvedjan 2008.
Foto: Ulrika Håden.

Årsmötet 2010

Till vänster:
Deltagarna trängdes och trivdes under
årsmötet, omgivna av fanor och standar.

Nedan: Mötesordförande Anders Gäfvert
samtalar med föreläsaren/förre arkivchefen
Owe Norberg.

Foto: Kenth Wiklund.

Nu har vi klarat av både fanutställning och årsmöte. Närmare 60 personer deltog på vårt årsmöte och det är en mycket bra siffra. Lokalen i det gamla landsarkivhuset blev riktigt trång. Lokalen uppskattades av deltagarna som satt kringgårdade av fanor av olika karaktär från både nykterhets- och arbetarrörelse. Fackliga fanor som Lantarbetareförbundet i Österforse, Sveriges landbygdsungdom i Vibyggerå, Härnösands Metodistkyrkas Söndagsskola, Härnösands Skytteförening, Frånö nykterhetsloge och Frånö socialdemokratiska kvinno-klubb med flera täckte väggarna i möteslokalen.

Anders Gäfvert kommunalråd i Härnösands kommun var mötesordförande som han skötte med bravur. En ny styrelse blev vald, ny styrelsemedlem blev bl a Kerstin Nygren från Härnösand. Ekonomin i Föreningsarkivet diskuterades och det konstaterades att ekonomin är oroande. Med sänkt landstingsbidrag och vissa uteblivna kommunbidrag är det omöjligt att under 2010 behålla

samma personalstyrka som 2009, vilket får konsekvenser för verksamheten. Kvällen avslutades med att förre arkivchefen Owe Norberg berättade om fanor, fansymboler och de olika verkstäder som tillverkade fanorna.

Den som målat flest fanor var Viktor Lindblad 1862-1920 i Örebro. Drygt 1600 fackföreningsfanor är identifierade från ateljén och politiska fanor dessutom. Han anställde bl a Ragnar Dahlkvist mest känd för sina hästmålningar (Österforse Lantarbetareförbundet avd 72). När Lindblad avled tog hustrun Ida över och tillsammans med anställda fortsatte verksamheten. Sonen Georg övertog ateljén och sonsonen Viktor målade fanor ända in på 1980-talet.

Till vänster: Mötesordförande Anders Gäfvert mottager en bok
ur ordförande Bo Anders Öbergs händer under överinseende av
arkivchef Ulrika Hädén.
Foto: Kenth Wiklund.

Fanutställningen

Föreningsarkivet Västernorrland har under åren samlat ca 300 fanor och standar som är emballerade, fotograferade och registrerade. Fanorna och standaren kommer från föreningslivet i hela Västernorrland och har använts vid möten, jubileer, utflykter, begravningar - då behängt med sorgflor - och vid 1:a maj demonstrationer. Fanorna är av varierande kvalitet och de som visades under utställningen är i relativt gott skick, de som var alltför sköra att ta fram visades som fotografier istället. Bland föreningarnas arkivhandlingar kan det finnas protokollsbeslut om att låta beställa en fana eller ett standar. Oftast samlade man in pengar under en längre tid för att kunna inköpa en sådan.

Ambitionen för Föreningsarkivets utställning har varit att visa bredden i samlingen, att samlingen består av nykterhetsfanor, lantbruksrörelsens fanor, religiösa fanor och naturligtvis arbetarrörelsens fanor och standar. Utställningen gjordes i samarbete med ABF och LO-distriktet.

Fansamlingen ska senare publiceras digitalt genom hemsidan www.foreningsarkivet.se och Medelpadsfanorna ska dessutom publiceras digitalt genom webbportalen www.sundsvallsminnen.se

Fanutställningen i det gamla Arkivhuset var öppen under tre dagar då Bo Anders Öberg och Alf Wedin guidade besökare runt och berättade historien bakom fanorna. Den fulaste men kanske den mest intressanta är en fana från Graninge. Vid skogsarbetarstrejken 1923 användes den för att skrämja strejkbrytare, när de for omkring med häst och släde och fanan fladdrade fint. Frihet och Jämlikhet står det på ena sidan och Avdl 170 Graninge står det på andra sidan. Även förkortningen SSAF och FAF som betyder Skogsarbetar- och Flottningsarbetareförbundet finns med. Den fanan är definitivt inte tillverkad på någon exklusiv fanverkstad utan högst hemmagjord.

I foajén hängde en AK-fana som hittats i ett Folkets Hus i Nyadal utanför Kramfors. Där i foajén hängde också vår samlings enda kommunistiska fana.

Läs mer på vår nyhetsblogg:
www.foreningsarkivet.se/nyhetsblogg

AK-standar som troligen tillverkades under 1930-talet.
Bildkälla: Föreningsarkivet Västernorrland.

Fakturorna

Vi slår samman våra fakturor. Under sommaren/hösten kommer varje medlemsförening att få fakturor som vanligt från FV. Men denna gång är både hyllmeteravgifter och medlemsavgifter med på samma faktura. Det gör vi, både för att spara på papper och för att förenkla vår ekonomihantering. Vi hoppas också att det blir enklare för föreningarna med bara en faktura istället för två.

E-post

E-postadresser tycker vi om. Skriv till oss och meddela föreningens eller din e-postadress. Det innebär mindre kostnader för oss och det blir även bekvämare för er att ta ut t ex Arkivbladet själv. Tack för besväret!

E-post: foreningsarkivet@sundsvall.se

Sök dina rötter! - Släktforskningens dag

Släktforskningens dag är ett initiativ från Sveriges Släktforskarförbund. Lördagen den 18 mars var det dags. Över hela landet genomfördes lokala släkt- och hembygdsarrangemang. Tanken är att hela Sverige denna dag ska vibrera av släktforskningsaktiviteter, Öppna Hus, föreläsningar, pröva på verksamhet m m.

I Sundsvall var det Öppet Hus på Medelpadsarkiv i Kulturmagasinet. Under dagen berättades hur det går till att släktforska, det visades databaser och datorprogram för släktforskare.

Kerstin Mossberg demonstrerar de olika databaserna för en intresserad nybörjare i släktforskning.
Foto: Elin Bogstag

Föreläsare under Arkivens Dag:
Peter Wik, Elin Bogstag och Pelle Hemmingsson.
Foto: Ulrika Hådén

Elin Bogstag och Pelle Hemmingsson från Folke Bernadotteakademien presenterade Folke Bernadottesamlingarna, ett digitalt arkiv med uppgifter om svenskt deltagande i internationella fredsinsatser.

Peter Wik, Hämösand som använder våra arkivhandlingar i sin forskning och som tidigare föreläst under Arkivdagen ifjol fick tillfälle att än en gång berätta den spännande historien om "hur man rekryterade västernorrlänningar till Spanska inbördeskriget".

Stadsvandring

Stadsvandring i Sundsvall den 13 juli kl. 18.00.
Samling vid Elimkyrkan vid Nytorget

Under flera år har arkivchefen Ulrika Hådén gjort stadsvandringar i Sundsvall. Temat har alltid varit frikyrkorna. På en liten omkrets finns det eller har funnits åtta frikyrkor och dessutom Gustaf Adolfs kyrkan med församlingshem och pastorexpedition.

Det är unikt med en dylik koncentration, men anledningen har nog varit att Sundsvall varit en inflyttningsstad under en så lång period och att det medfört att nya idéer, nya trosuppfattningar och strömningar har kommit till.

Kerstin Hansson

Kerstin Hansson avgår som styrelsemedlem.

Kerstin, som bor i Näsåker, har varit styrelsemedlem sedan slutet av 1990-talet. Hon har det senaste året inte enbart varit verksam i vårt arbetsutskott och vår styrelse utan också hjälpt oss med vår ekonomihantering. Trots det långa avståndet mellan hemmet och Sundsvall har hon ställt upp. Det är vi mycket tacksamma över.

Föreningsarkivet tackar Kerstin för hennes tid i styrelsen och önskar henne lycka till med andra uppgifter.

Folke Bernadotteakademins samlingar

Folke Bernadotteakademien har sedan 2006 bedrivit ett projekt som digitaliserar dokumentation från Sveriges deltagande i internationella fredsinsatser. Samtliga svenska fredsinsatser sedan 1956 inkluderas och materialet är tillgängligt kostnadsfritt i Folke Bernadottesamlingarna. Digitaliseringsarbetet planeras att vara avslutat under hösten 2009, och digitaliserat material kommer dessförinnan och fortlöpande att inkluderas i Samlingarna.

Sveriges deltagande i internationella fredsinsatser har varit omfattande och långvarigt. Den första insatsen kan spåras till 1849. Trots detta bedrivs nästan ingen forskning på området vid svenska lärosäten. Svenska myndigheter och utlandsmissioner framställer emellertid stora mängder dokument om insatsförlopp, mandat, förberedelser, uppdrag, avveckling, utvärderingar och lärdomar. Idag finns hundratals hyllmeter dokumentation hos olika arkivägare som Krigsarkivet, Riksarkivet, Rikspolisstyrelsen och Utrikesdepartementet. Fördelningen mellan flera arkivägare innebär att materialet blir svårtillgängligt. Därutöver är sökbarheten begränsad.

Folke Bernadottesamlingarna syftar till att underlätta och främja forskning, utbildning och allmänbildning genom att samla samtliga arkivdokument rörande svenskt deltagande i internationella fredsinsatser i ett lättåtkomligt och enkelt sökbart digitalt arkiv. FBS fokuserar på svenska insatser (inom såväl som utanför FN) som involverat civil polis, militära observatörer och militär trupp.

FBS innehåller för närvarande ungefär 1 000 000 dokument. Uppskattningsvis 600 000 dokument från sentida fredsinsatser återstår att inkludera. FBS har erhållit delfinansiering av Utrikesdepartementet, Statens kulturråd och Västernorrlands Läns regionala utvecklingsfond, och genomförts i konsultation med Riksarkivet och Landsarkivet i Härnösand. Under 2010 kommer samverkan att inledas med Forsvarsmakten.

Samlingarna finns på bibliotek, landsarkiv, universitet, försvaret, krigsarkivet, riksarkivet, och digitaliseras på Härnösands Landsarkiv.

Nya medlemmar våren 2010

Borgarhemmet Sundsvall
Härnösands cykelklubb
Hjärt- och Lungsjukas förening Härnösand
Delaktighet, Handlingskraft och Rörelsefrihet, DHR
Örnsköldsviks avd

Vi hälsar våra nya medlemmar välkomna till Föreningsarkivet!

Sponsring

Vi tackar Folksam i Härnösand för bidrag till resor och omkostnader i samband med projektet: Idrottens arkiv – ett viktigt kulturarv.

Folksam[®]

Nya leveranser

Under första halvåret 2010 har 75 inleveranser skett. Bland annat lämnades Martin Olsson personarkiv in tillsammans med flera arkivbildare, såsom Medelpads distrikt av Svenska Landsbygdens Studieförbund SLS. Medelpads Scoutdistrikt, Internationella föreningen Sundsvall är andra inlämnare. Föreningar verksamma på 40-talet som Maj Skifteslag och Njurunda södra Markägareförening är andra arkiv som lämnats till FV.

Idrottsföreningen Kamraterna i Härnösand, ett antal sjukkassor som omfördelats från ACN till depån i Sundsvall och byggnadsföreningen Frideborg upa, Härnösand. Ett arkiv som behandlar Finlandsbarnen i Nätra är intressant likaså Arcanastiftelsens arkiv, vars bibliotek är nu upplöst, så är också de föreningar som stödde stiftelsen. Men arkivhandlingarna finns kvar eftersom de nu finns förvarade hos Föreningsarkivet Västernorrland på ACN.

Kvinnorna på Gudmundstjärn

En av våra styrelsemedlemmar Mona Carlsson är ivrig släktforskare och har skrivit om spännande personer på Gudmundstjärn som ligger i Indals socken i Medelpad. Gudmundstjärn är ett naturreservat, som är bildat runt ett självhushåll med ett 15-tal byggnader kvar som pietetsfullt restaurerats. Tillhörande jord betas av fjällkor eller slås för hand. Det ligger naturskönt intill tjärnen med 13 km till Indal kyrka och 4 mil till Sundsvall centrum.

Olof Persson fick tillstånd 1778 att uppodla marken som sedan gick i släktens ägo till 1944, då Indals kommun köpte stället. 1983 blev det ett naturreservat och det sköts numera av Gudmundstjärns Intresseförening. Hårt arbete, starka kvinnor, uppfinningsrikedom och uthållighet hade präglat livet på gården. Speciellt Sara Lena Nilsson f. 1833, dotter till Olof Persson, visades sig vara en bygmästare och konstruktör. Hon drog in vatten igenom att borra hål i stockar som sedan sammanfogades till ett långt rör, så 1863 hade man rinnande vatten i ladugården. Hon såg till att en kvarn med såghus byggdes, och att en fåbod byggdes, några km bort, för att inte boskapen skulle äta av det blivande höet vid gården sommartid. Hon var händig med att tillverka möbler och ett skänkskåp av trä och hon band in almanackor med ålskinn, som bakpärm, trots att hon vid ett tillfälle fastnat med högerhanden i ett tröskverk och skadat handen illa. Hon var även betrodd som barnmorska och som hjälp vid sjukdom och var den första i socknen som hade symaskin. Hon höll på ända in i sin ålders höst och betecknande nog, var hon uppe på taket och spikade, när hon var över 90 år och ramlade och bröt lårbenet och blev sedan liggande i 4 år innan hon dog 1928. Det var ingen som åkte till någon doktor då heller!

På Mosjöholm, ett litet torpställe invid Gudmundstjärn, bodde en kvinna som hette Brita Kajsa Byström som var utsatt för misshandel av sin sambo Erik Petter Höglin. Sara Lena på Gudmundstjärn, som för det mesta var mycket före sin tid, såg till att man byggde en liten stuga knappt en kilometer från Gudmundstjärn, benämnd Ringvallen. De byggde alltså ett sk. Kvinnohus. Där fick Brita Kajsa och hennes barn bo.

Brita Kajsa Byström blev senare mormon och tillhörde den grupp mormoner som utvandrade till Utah och avreste i september 1884. Liksom hennes son Erik Olof Johansson med hustru och två barn också gjorde. Han skrev flera brev till bonden på Gudmundstjärn och berättade om det nya landet. Totalt 116 Indalsbor emigrerade till Amerika mellan 1868 och 1929.

Sommar på Gudmundstjärn.
Foto: Mona Carlsson.

På det sk. Kajsatorpet bodde Kajsa Andersdotter f. 1845 med sin far och mor, men när fadern dog, blir det hon som fick ta över torpet. I mars 1884 kommer det en Jannes Matts Olsson från Ore socken i Dalarna och slår sig ner hos henne och med honom får hon ett flicka 1889, som fick namnet Albertina. Flickan antecknas som oäkta och odöpt och betraktades som ett missfoster. Kajsa bar henne i en kont under de 14 år som hon levde. Flickan lämnade aldrig barnstadiet. Hon växte på längden, men huvudet var som på ett nyfött barn och hon kunde inte fästa blicken.

Kajsa var en religionssökare i sin ungdom. Hon lämnade Svenska kyrkan och tillhörde Baptistkyrkan ett antal år för att sedan konvertera till Jesu Kristi kyrka av sista dagar heliga. Hon döptes den 6 juli 1894 av äldste David Holmgren.

Många mormoner reste till Utah i början av 1900 talet och det var meningen att hon skulle följa med, men i sista stund skrinlade hon sina resplaner, för hon kunde inte överge sina djur. Hela utvandraräventyret fick inställas, och lika bra var nog det. För brev som hon fick från bekanta som åkte iväg visade att förhållanden de mötte i Utah, om möjligt ännu värre, än de som rådde på Gudmundstjärn. Sara Lenas dotter, Ingrid var den som fick ta hand om Kajsa på gamla dar och hon dog på Gudmundstjärn i det andra husets kök 1929.

När Kajsa Andersdotter liv summerades fanns det märkligt nog en kvarlåtenskap på ungefär en tusen kr. Hon hade överlevt på torpet, gett tionde till mormonerna och hade dessutom stoppat undan någon krona ibland. Ingen har någonsin kunnat förstå hur detta var möjligt!

Inger Persson - Medarbetaren som blev styrelsemedlem

Inger anställdes som arkivassistent på Folkrörelsearkivet i Medelpad 1984. Per Mattsson var arkivchef. Då arbetade fem personer på två platser, Härnösand och Sundsvall. När kulturmagasinet var färdigbyggt och Medelpadsarkiv invigt valde man att ha en mer utåtriktad verksamhet och fler anställdes för att arbeta på Medelpadsarkiv. De chefer som Inger avverkat genom åren är förutom Per Mattsson, Jan Sahlén, Hans Johansson, Eva Groth, Sonja Popa, den näst senaste Owe Norberg samt den nuvarande chefen Ulrika Håden.

I styrelsen för år 2010 ingår från vänster Petra Forsberg, Ulla-Lena Larsson, Mona Carlsson, Bo Anders Öberg, Lars Strandberg, Göran Karlström, sittande Lennart Johansson, Inger Persson, Raimo Lundberg, Kerstin Nygren, saknas Einar Samuelsson, Göran Samuelsson.
Foto: Ulrika Håden.

Året innan Inger blev anställd förändrades 40 års verksamhet. Arkivföreningen i Medelpad som bildades redan 1943 under namnet Arbetarrörelsens distriktsarkiv upplöstes. Även Arkivföreningen i Ångermanland upplöstes och istället bildades 1983 Folkrörelsearkivet i Västernorrland med två arkivdepåer och två verksamhetsgrenar.

Inger kan FV:s ekonomi efter att ha arbetat med denna i åtskilliga år, faktiskt sedan 90-talet. Ekonomin har alltid varit bra eller dålig men arkivet har alltid kommit på fötter efter sämre perioder. Inger vill gärna uppmärksamma kommunarkivets roll i föreningsarkivet och då särskilt koncernarkivarien Tom Sahlén som varit ett ovärderligt stöd och är så fortfarande.

Eftersom Inger blev sjuk sista året innan pensioneringen kände hon att hon inte hade avslutat sitt jobb. Hon blev då styrelsemedlem istället för medarbetare, en roll som hon trivs med. Inger säger att det roligaste under arbetsåren har varit den goda kamratandan och de trevliga kunderna och att hon blev så bra att hon kunde komma tillbaka till ett meningsfullt uppdrag i Föreningsarkivet. Det gläder styrelsen och personalen. Hon är en stor resurs, tycker vi alla.

Information om "Koffertmodellen"

Föreningsarkivet Västernorrland svarade på en remiss om kulturutredningen (Arkivbladet nr 1 2009) där vi bekymrade oss för vissa konsekvenser. T ex som att den regionala myndigheten istället för att Riksarkivets nämnd för enskilda arkiv ska pytsa ut medel till länsarkivinstitutionerna. Där befarar FV att vi kommer att få svårare att få gehör för våra behov. Dessutom förlorar den enskilda sektorn kontakten med Riksarkivet vilket kan få konsekvenser. Vi är med andra ord kritiska till kulturutredningen när det gäller stödet till arkivinstitutioner för enskilda arkiv.

Nu har arbetet med att ta fram en regional kulturplan i Västernorrland precis satt igång och leds av Landstingets Roland Tiger och Kiki Hammarström och förankras tillsammans med representanter för regionala kulturinstitutioner, Kommunförbundet, Länsstyrelsen och "civilsamhället". Planen blir 3-årig och utifrån denna fördelar man sedan medlen från Kulturrådet.

Pengarna kommer alltså i en samlad klump, numera kallad "kofferten" (först var det en "påse" sen kallades det "portfölj" och nu heter det "koffert").

Fakta:

Den nyligen genomförda statliga kultutredningen lade grunden för ett riksdagsbeslut om en ny modell för fördelning av statliga bidrag till regional kulturverksamhet. Därefter tillsattes en ny enmansutredning med Chris Heister för att utarbeta mer konkreta förslag hur det skulle ske. Denna utredning, "Spela samman", ser det som nödvändigt "att det i länen måste finnas resurser för att ta fram, genomföra och följa upp de regionala kulturplanerna. Det måste även finnas etablerade former för samarbete mellan landsting och kommuner och en fungerande dialog med det civila samhället och kulturutövarna."

Vi hoppas att våra farhågor inte ska besannas.

Ulrikas boktips!

Fram träder arbetaren

Arbetarkonst och industrisamhällets bilder i Norden

Boken ger en bred översikt över den nordiska arbetarkonsten. Sexton författare skriver i olika avsnitt om de konstnärliga motiv som berättar om industrisamhällets framväxt med arbetet och arbetarens villkor som utgångspunkt, om samspelet mellan konst och industrisamhälle.

Ulla-Britt Tillman tar upp kvinnliga industriarbetare i konsten. Man skriver om valsverksarbetaren och konstnären Johan Ahlbäck, om Albin Amelin, Torsten Billman, Elis Eriksson respektive Nils Nilsson. Margareta Ståhl - landets skickligaste fanforskare - har ett avsnitt om konsten i märken och fanor.

”Fram träder arbetaren” kostar 240 kr plus frakt och kan beställas från kjersti.bosdotter@ifmetall.se tfn. 070-571 98 95.

Boken gavs ut december 2009 av Arbetarnas Bildningsförbund, Arbetarnas Kulturhistoriska Sällskap, Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek, Ekonomiskhistoriska institutionen Uppsala universitet, Industrifacket Metall, Johan Ahlbäckstiftelsen, Tekniska Högskolan ISBN: 978-91-970429-5-6

Utställningstips

En lokal utställning med egentligen samma tema som, ”Fram träder arbetaren”, visas på Sundsvalls Museum, Kulturmagasinet i Sundsvall. Här visas bilder från Gränges – aluminiumfabriken i Sundsvall med konstnären Pål Rydberg - Bilder från Gränges 1979-80, som visas fram till september.

En annan utställning som rekommenderas är Dahlmans Sundsvalls första varuhus. Den visas på Medelpadsarkiv mellan 1 juni till 31 oktober.

2 bilder av konstnären Pål Rydberg:
Arbetare som spelar kort och fabriken.

Föreningsarkivet
Västernorrland

Postadress: Norrmalmsgatan 4, 851 85 Sundsvall

Besöksadresser: Sundsvall
Medelpadsarkiv, Kulturmagasinet

Tfn: 060-19 18 75, forskning
060-19 14 79, leveranser
060-19 14 77, arkivchef Ulrika Hådén

epost: foreningsarkivet@sundsvall.se
hemsida: www.foreningsarkivet.se

Härnösand
Arkivcentrum Nord, Kusthöjden
010-476 80 75